

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

در متن زیر منتخبی از کتب جهاد با نفس ، المراقبات، بحار الانوار و مفاتیح الجنان در مورد فضیلت ماه رمضان ، افزایش معرفت نسبت این ماه و اعمال مشترکه ی ماه گردآوری شده است. لطفا از طرف گردآورنده این مجموعه چهارده صلوات جهت تعجیل در فرج مولانا امام زمان عج الله تعالی فرجه الشریف ختم بفرمایید. التماس دعا

فضیلت ماه رمضان

خطبه ی شعبانیه

شاید کامل ترین منبع برای شناخت فضیلت ماه مبارک رمضان خطبه ای باشد که پیامبر صلی الله علیه و آله در انتهای ماه شعبان برای یاران خود بیان نمودند و مولا امیرالمومنین علیه السلام آن را نقل کردند.

عیون أفتبار الرضا علیه السلام النقاش و القطان و المعاذی و الطالقانی جمیعا عن أمد الهمدانی عن علی بن المسن بن فضال عن أبيه عن أبي المسن الرضا عن أبيه عن آبائه عن أمير المؤمنين ع قال:

إن رسول الله ص فطبنا ذات يوم فقال أيها الناس إنه قد أقبل إليكم شهر الله بالبركة و الرمة و المغفرة شهر هو عند الله أفضل الشهور و أيامه أفضل الأيام و ليلته أفضل الليالي و ساعاته أفضل الساعات

علی بن ابی طالب گوید رسول خدا «ص» یک روز این خطبه را برای ما خواند- آیا مردم ماه خدا با برکت و رحمت و آمرزش بشما رو کرده است، ماهی است که پیش خدا بهترین ماه است و روزهایش بهترین روزها و شبهایش بهترین شبها و ساعاتش بهترین ساعات

هو شهر دعیتم فيه إلى ضیافة الله و جعلتم فيه من أهل كرامة الله أنفاسكم فيه تسبیح و نومکم فيه عبادة و عملکم فيه مقبول و دعاؤکم فيه مستجاب فسلوا الله ربکم بنیات صادقة و قلوب طاهرة أن یوفقکم لصیامه و تلاوة کتابه فإن الشقی من مرغ غفران الله فی هذا الشهر العظیم

آن ماهی است که در آن دعوت شدید بمهمانی خدا و اهل کرامت خدائید در آن نفسهای شما در آن تسبیح است و خواب شما در آن عبادتست کردارتان در آن پذیرفته و دعائتان مستجاب از خدا بخواهید با نیت درست و دلهای پاک که شما را برای روزه در آن و خواندن قرآن موفق دارد و بدبخت آنکه از آمرزش خدا در این ماه محروم گردد

و اذکروا بهوعمکم و عطشکم فيه جوع یوم القیامة و عطشه و تصدقوا علی فقرائکم و مساکینکم و وقروا کبارکم و ارمموا صغارکم و صلوا ارامکم و امفظوا ألسنتکم و غضوا عما لا یمل النظر إلیه أبصارکم و عما لا یمل الاستماع إلیه أسماعکم و تمنوا علی أیتام الناس یتمنن علی أیتامکم و توبوا إلی الله من ذنوبکم

بگرسنگی و تشنگی خود در آن گرسنگی و تشنگی روز قیامت را یاد کنید و بر فقراء و مساکین خود صدقه دهید و بزرگان خود را احترام کنید و خردان را ترحم کنید و صلح رحم کنید و زبانها نگهدارید و از آنچه خدا دیدنش را حلال نکرده چشم بپوشید و آنچه را از شنیدنش حلال نکرده گوش ببندید و بر یتیمان مردم مهر ورزید تا بر یتیمان شما مهر ورزند و بخدا از گناهان خود توبه کنید.

و ارفعوا إليه أيديكم بالدعاء في أوقات صلواتكم فإنها أفضل الساعات ينظر الله عز و جل فيها بالرمم إلى عباده يجيبهم إذا نابه و يلببهم إذا نادوه و يستجيب لهم إذا دعوه

و در وقت نماز دست بدعا بردارید که بهترین ساعتها است خدا در آن نظر لطف به بندگان خود دارد بمناجات آنها پاسخ دهد و فریاد آنها را لیبیک گوید و درخواست آنها را بدهد و دعای آنها را مستجاب کند

أيها الناس إن أنفسكم مرهونة بأعمالكم ففكوها باستغفاركم و ظهوركم ثقيلة من أوزاركم ففففوها عنها بطول سجودكم و اعلموا أن الله تعالى ذكره أقسم بجزته أن لا يعذب المصلين و الساجدين و أن لا يروعهم بالنار يوم يقوم الناس لرب العالمين

ای مردم نفس شما گرو کردار شما است آن را باستغفار رها کنید دوش شما از گناهان شما بار سنگینی دارد بطول سجود آن را سبک کنید و بدانید که خدای تعالی ذکره بعزت خود قسم خورده که نمازخوانان و ساجدان را عذاب نکند و آنها را روز قیامت بهراس دوزخ نیندازد

أيها الناس من فطر منكم صائما مؤمنا في هذا الشهر كان له بذلك عند الله عتق رقبة و مغفرة لما مضى من ذنوبه قيل يا رسول الله و ليس كلنا يقدر على ذلك فقال ع اتقوا النار و لو بشق تمره اتقوا النار و لو بشرية من ماء

ایا مردم هر کدام شما یک روزه دار را افطار دهد در این ماه نزد خدا ثواب آزاد کردن بندهای دارد و گناهان گذشته اش آمرزیده گردد عرض شد یا رسول الله همه ماها بر آن توانائی نداریم، فرمود از خدا بپرهیزید گرچه با نیمه خرمائی باشد و گرچه بشریتی آب باشد.

أيها الناس من مسن منكم في هذا الشهر فلقه كان له جوازا على الصراط يوم تزل فيه الأقدام و من ففف في هذا الشهر عما ملكت يمينه ففف الله عليه مسابه و من كف فيه شره كف الله عنه غضبه يوم يلقاه و من أكرم فيه يتيما أكرمه الله يوم يلقاه و من وصل فيه رحمه وصله الله برحمته يوم يلقاه و من قطع فيه رحمه قطع الله عنه رحمته يوم يلقاه

ایا مردم هر که در این ماه خوش خلقی کند جواز صراط او باشد در روزی که همه قدمها بلغزد هر که در آن تخفیف دهد بر مملوکان خود خدا حسابش را تخفیف دهد و هر که شر خود را باز دارد خدا خشم خود را از او باز دارد روزی که ملاقاتش کند و هر که در آن یتیمی را گرامی دارد خدا روز ملاقاتش او را گرامی دارد و هر که در آن صله رحم کند روز ملاقات با او صله نماید برحمت خود و هر که قطع رحم کند خدا در روز ملاقاتش رحمت خود از او ببرد.

و من تطوع فيه بصلاة كتب الله له براءة من النار و من أدى فيه فريضة فيما سواه من الشهور و من أكثر فيه من الصلاة على ثقل الله ميزانه يوم تفف الموازين و من تلا فيه آية من القرآن كان له مثل أجر من تم القرآن في غيره من الشهور

هر که نماز مستحبی بخواند خدا برات آزادی از آتش برایش بنویسد و هر که در آن واجبی ادا کند ثواب کسی دارد که هفتاد واجب در ماههای دیگر ادا کند و هر که در آن بر من بسیار صلوات فرستد خدا روزی که میزانها سبک است میزانش را سنگین کند هر که یک آیه قرآن در آن بخواند چون کسی باشد که در ماههای دیگر یکختم قرآن بخواند.

أيها الناس إن أبواب الجنان في هذا الشهر مفتحة فسلوا ربكم أن لا يغلقها عليكم و أبواب النيران مغلقة فسلوا ربكم أن لا يفتحها عليكم و الشياطين مغلوله فسلوا ربكم أن لا يسلطها عليكم

ایا مردم درهای بهشت در این ماه گشوده از خدا بخواهید که آنها را نبندد بروی شما، درهای دوزخ در این ماه بسته است از پروردگار خود بخواهید که بروی شما آنها را نگشاید شیاطین در آن ببندند از خدا پروردگار خود بخواهید که دیگر آنها را بر شما مسلط نکند.

قال أمير المؤمنين ع فقلت يا رسول الله ما أفضل الأعمال في هذا الشهر فقال يا أبا المسن أفضل الأعمال في هذا الشهر الورع عن محارم الله عز و جل ثم بكي فقلت يا رسول الله ما يبكيك فقال يا علي أبكى لما يستمل منك في هذا الشهر كأني بك و أنت تصلى لربك و قد انبعث أشقى الأولين شقيق عافر ناقة ثمود فضربك ضرباً على قرنك ففضب منها لميتك

امير المؤمنين فرمود من برخاستم و عرضکردم يا رسول الله کدام عمل در این ماه بهتر است فرمود ای ابو الحسن بهترین عمل در این ماه ورع از محارم خدای عز و جل است سپس گریست عرضکردم یا رسول الله چرا گریه کنی؟ فرمود برای آنچه در این ماه از تو حلال شمارند گویا تو را مینگرم که نماز برای پروردگارت میخوانی و شقی تر اولین و آخرین که جفت پی کننده شتر ثمود است برانگیخته شود و ضربتی بر فرقت زند و ریشت را خضاب کند

قال أمير المؤمنين ع فقلت يا رسول الله و ذلك في سلامة من ديني فقال ع في سلامة من دينك ثم قال يا علي من قتلک فقد قتلني و من أبغضک فقد أبغضني و من سبک فقد سبني لأنک مني کنفسی رومک من رومی و طينتک من طينتي إن الله تبارک و تعالی فلقلني و إياک و اصطفاني و إياک و افتارني للنبوة و افتارک للإمامة و من أنکر إمامتک فقد أنکر نبوتی

امير المؤمنين فرمود گفتم يا رسول الله این در صورتیست که دین من سالم است؟ فرمود با سلامتی دین تو است سپس فرمود ای علی هر که تو را بکشد مرا کشته و هر که تو را بخشم آرد مرا بخشم آورده و هر که تو را دشنام دهد مرا دشنام داده زیرا تو جان منی روحت از روح من و گلت از گل منست برآستی خدای تبارک و تعالی آفریده مرا با تو برگزیده مرا با تو و مرا برای نبوت اختیار کرده و تو را برای امامت هر که منکر امامت تو است منکر نبوت منست

يا علي أنت وصي و أبو ولي و زوج ابنتي و وليفتي علي أمتي في ميأتي و بعد موتي أمرک أمری و نهیک نهی أقسم بالذي بعثني بالنبوة و جعلني فير البرية إنک لمجة الله على فلقه و أمينه على سره و وليفته على عباده.

ای علی تو وصی من و پدر فرزندان من و شوهر دختر من و خلیفه من بر امت منی در زندگی من و پس از مردن من فرمانت فرمان من و غدقنت غدقن منست سوگند بآن که مرا به نبوت گسیل کرده و بهتر خلق ساخته که تو حجت خدائی بر خلقش و امین اوئی بر سرش و خلیفه اوئی بر بندگانش.

نکاتی از فرمایشات امام خمینی در مورد روزه ی ماه رمضان

طبق فرمایش حضرت رسول اکرم (ص) (به حسب خطبه‌ای که به آن حضرت منسوب است) همه بندگان در ماه مبارک رمضان به مهمانی خداوند تعالی دعوت شده‌اند و مهمان پروردگار خود می‌باشند. آنجا که می‌فرماید: إيها الناس، إنه قد اقبل اليکم شهر الله ... و قد دعيتم فيه إلى ضيافته الله. «۳۴» شما در این چند روزی که به ماه مبارک رمضان مانده به فکر باشید؛ خود را اصلاح کرده توجه به حق تعالی پیدا نمایید؛ از کردار و رفتار ناشایسته خود استغفار کنید؛ اگر خدای نخواست گناهی مرتکب شده‌اید، قبل از ورود به ماه مبارک رمضان توبه نمایید؛ زبان را به مناجات حق تعالی عادت دهید. می‌دادا در ماه مبارک رمضان از شما غیبتی، تهمت، و خلاصه گناهی، سربرزند، و در محضر ربوبی با نعم الهی و در مهمانسرای باری تعالی آلوده به معاصی باشید.

شما در این ماه شریف به ضیافت حق تعالی دعوت شده‌اید؛ دعیتم فيه إلى ضيافته الله خود را برای مهمانی باشکوه حضرت حق آماده سازید. لا اقل به آداب صوری و ظاهری روزه پایبند باشید. (آداب حقیقی باب دیگری است که به زحمت و مراقبت دایم نیاز دارد.) معنای روزه فقط خودداری و امساک از خوردن و آشامیدن نمی‌باشد؛ از معاصی هم باید خودداری کرد. این از آداب اولیه روزه می‌باشد که برای مبتدیه‌هاست. (آداب روزه برای مردان الهی که می‌خواهند به معدن عظمت برسند غیر از این می‌باشد.) شما اقلاً به آداب اولیه روزه عمل نمایید؛ و همان طور که شکم را از خوردن و آشامیدن نگه می‌دارید، چشم و گوش و زبان را هم از معاصی باز دارید. از هم اکنون بنا بگذارید که زبان را از غیبت، تهمت، بدگویی و دروغ نگه داشته، کینه، حسد، و دیگر صفات زشت شیطانی را از دل بیرون کنید. در غیر این صورت اگر روزه شما صحیح شرعی باشد، مقبول الهی نبوده بالا نمی‌رود. بالا رفتن عمل و مقبولیت آن، با صحت شرعی خیلی تفاوت دارد. اگر با پایان یافتن ماه مبارک رمضان، در اعمال و کردار شما هیچ گونه تغییری پدید نیامد و راه و روش شما با قبل از ماه صیام فرقی نکرد، معلوم می‌شود روزهای که از شما خواسته‌اند محقق نشده است؛ آنچه انجام داده‌اید روزه عامه حیوانی بوده است.

در این ماه شریف، که به مهمانسرای الهی دعوت شده‌اید، اگر به حق تعالی معرفت پیدا نکردید یا معرفت شما زیادت‌تر نشد، بدانید در ضیافه‌الله درست وارد نشدید و حق ضیافت را به جا نیاوردید. نباید فراموش کنید که در ماه مبارک، که «شهر الله» می‌باشد و درهای رحمت الهی به روی بندگان باز است و شیاطین و اهریمنان - به حسب روایت - «۳۵» در غل و زنجیر به سر می‌برند، اگر شما نتوانید خود را اصلاح و مهذب نمایید، نفس اماره را تحت مراقبت و کنترل خود درآورید، هواهای نفسانیه را زیر پا گذاشته علاقه و ارتباط خویش را با دنیا و مادیت قطع کنید، بعد از پایان یافتن شهر صیام مشکل است بتوانید این مسائل را به مرحله عمل درآورید. بنابراین، از فرصت استفاده کنید و پیش از آنکه این فیض عظمی سپری گردد، در مقام اصلاح، تزکیه و تصفیه امور خود برآیید؛ خود را برای انجام وظایف ماه صیام آماده و مهیا سازید. طوری نباشد که پیش از فرارسیدن شهر رمضان همانند ساعت به دست شیطان کوک شده در این یک ماه که شیاطین در زنجیرند شما به طور خودکار به معاصی و اعمال خلاف دستورات اسلام مشغول گردید! گاهی انسان عاصی و گناهکار بر اثر دوری از حق و کثرت معصیت آنچنان در تاریکی و نادانی فرو می‌رود که دیگر نیازی به وسوسه شیطان ندارد، خود به رنگ شیطان در می‌آید.

اعمال و اقوال خود را مراقبت نمایید، شاید همین عمل شایسته موجب گردد که خداوند تبارک و تعالی به شما توجه فرموده توفیق عنایت کند؛ و پس از سپری شدن شهر صیام که شیاطین از زنجیر رها می‌گردند شما اصلاح شده باشید و دیگر فریب شیطان را نخورید و مهذب گردید. باز تکرار می‌کنم تصمیم بگیرید در این سی روز ماه مبارک رمضان مراقب زبان، چشم، گوش، و همه اعضا و جوارح خود باشید، و دایما متوجه باشید این عملی که می‌خواهید انجام دهید، این سخنی که می‌خواهید بر زبان آورید، این مطلبی که دارید استماع می‌کنید، از نظر شرع چه حکمی دارد؟ این آداب اولی و ظاهری صوم است؛ اقلا به این آداب ظاهری صوم پایبند باشید. اگر دیدید کسی می‌خواهد غیبت کند، جلوگیری کنید و به او بگویید ما متعهد شده‌ایم که در این سی روز رمضان از امور محرمة خود داری ورزیم. و اگر نمی‌توانید او را از غیبت باز دارید، از آن مجلس خارج شوید؛ ننشینید و گوش کنید. مسلمین باید از شما در امان باشند. کسی که دیگر مسلمانان از دست و زبان و چشم او در امان نباشند، در حقیقت مسلمان نیست «۳۷»؛ مسلمان ظاهری و صوری می‌باشد؛ لا اله الا الله صوری گفته است. اگر، خدای نخواست، خواستید به کسی جسارت کنید، اهانت نمایید، مرتکب غیبت شوید، بدانید که در محضر ربوبی هستید؛ مهمان خدای متعال می‌باشید، و در حضور حق تعالی به بندگان او اسائه ادب می‌کنید؛ و اهانت به بنده خدا اهانت به خداست. اینان بندگان خدا هستند؛ خصوصا اگر اهل علم بوده در صراط علم و تقوی باشند. گاهی می‌بینی که انسان به واسطه این امور به جایی می‌رسد که در وقت مرگ خدا را تکذیب می‌کند! آیات الهی را منکر می‌گردد: **ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ اسَاؤُا السَّوَاىِٕ اَنْ كَذَّبُوْا بِآيَاتِ اللّٰهِ وَ كَانُوْا يَسْتَهْزِؤْنَ** «۳۸» این امور بتدریج واقع می‌شود. امروز یک نظر غیر صحیح، فردا یک کلمه غیبت، و روز دیگر اهانتی به مسلمان و ... کم کم این معاصی در قلب انباشته می‌گردد، و قلب را سیاه کرده انسان را از معرفه‌الله باز می‌دارد؛ تا به آنجا می‌رسد که همه چیز را انکار کرده حقایق را تکذیب می‌نماید.

قلب انسان مانند آینه صاف و روشن است، و بر اثر توجه فوق العاده به دنیا و کثرت معاصی کدر می‌شود؛ ولی اگر انسان لا اقل صوم را برای حق تعالی خالص و بی‌ریا انجام دهد (نمی‌گویم عبادات دیگر خالص نباشد، همه عبادات لازم است خالص و بی‌ریا انجام گیرد.) این عبادت را که اعراض از شهوات، اجتناب از لذات، و انقطاع از غیر خداست در این یک ماه بخوبی انجام دهد، شاید تفضل الهی شامل حال او شده آینه قلبش از سیاهی و کدورت زدوده گردد؛ و امید است که او را از عالم طبیعت و لذات دنیوی منحرف و منصرف سازد؛ و آن گاه که می‌خواهد وارد «شب قدر» شود، نورانیتهایی که در آن شب برای اولیا و مؤمنین حاصل می‌شود به دست آورد.

و جزای چنین روزه‌ای خداست؛ چنانکه فرموده است: **الصَّوْمُ لى و انا اجزى به**. «۴۰» چیز دیگر نمی‌تواند پاداش چنین روزه‌ای باشد. جنات نعیم در مقابل روزه او بی‌ارزش بوده نمی‌تواند پاداش آن به حساب آید.

مهمان باید لا اقل میزبان را بشناسد و به مقام او معرفت داشته باشد، و به آداب و رسوم مجلس آشنا بوده سعی کند عملی بر خلاف اخلاق و نزاکت از او سرنزند. مهمان خداوند متعال باید به مقام خداوندی حضرت ذی الجلال عارف باشد - مقامی که ائمه، علیهم السلام، و انبیای بزرگ الهی همیشه دنبال معرفت بیشتر و شناخت کامل آن بوده‌اند و آرزو داشتند که به چنین معدن نور و عظمتی دست یابند. و **اَنْرْ اَبْصَارَ قُلُوْبِنَا بَضِيَاءَ نَظَرِهَا اِلَيْكَ، حَتَّى تَحْرِقَ اَبْصَارَ الْقُلُوْبِ حَجَبَ النُّوْرِ فَتَصِلَ اِلَى مَعْدِنِ الْعِظْمَةِ**. ضیافه‌الله همان «معدن عظمت» است. خداوند تبارک و تعالی برای ورود به معدن نور و عظمت از بندگان دعوت فرموده است، لیکن بنده اگر لایق نباشد نمی‌تواند به چنین مقام با شکوه و مجللی وارد گردد.

نکاتی از عارف کامل میرزا جواد آقا ملکی تبریزی در مورد ماه رمضان

• فواید گرسنگی

گرسنگی فواید بیشماری در جهت تکمیل نفس و شناخت خداوند برای سالک دارد. روایات زیادی در فضایل گرسنگی وارد شده است که بد نیست در اینجا اشاره‌ای به آنها و سپس به فلسفه و حکمت گرسنگی داشته باشیم .

۱. از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده است: «با تشنگی و گرسنگی با نفسهایتان مبارزه کنید همانا پاداش این کار همانند پاداش مبارزه در راه خداست. و عملی دوست داشتنی‌تر از گرسنگی و تشنگی در نزد خدا نیست.
 ۲. و همچنین فرمودند: برترین شما روز قیامت در نزد خدا کسی است که گرسنگی بیشتری کشیده باشد و در خداوند متعال تفکر بیشتری نموده باشد.»
 ۳. و به اسامه فرمودند: «اگر می‌توانی در حال گرسنگی و تشنگی ملک الموت را ملاقات کن تا به بالاترین مقامها و جاها رسیده و با پیامبران هم منزل شوی و ملائکه از دیدن روح شادمان شوند و خداوند بر تو درود فرستد.»
 ۴. نیز فرمودند: گرسنگی بکشید و بر بدنهایتان سخت بگیرد شاید دل‌هایتان خداوند متعال را ببیند.
- در روایات زیادی به فلسفه و فضیلت گرسنگی اشاره شده است. برای توضیح بیشتر می‌توان به سخنان علمای اخلاق که بر گرفته از روایات می‌باشد، مراجعه نمود:

[الف -] صفای قلب: زیرا سیری باعث ازدیاد بخار در مغز شده و مغز حالتی شبیه مستی پیدا می‌کند و نمی‌تواند خوب فکر کند، سرعت انتقال او کم شده و قلب کور می‌شود. بر خلاف گرسنگی که باعث رقت و صفای قلب می‌شود. و قلب را آماده تفکری که باعث شناخت می‌شود، می‌کند. [ب -] شکستن شدت شهوات و نیروهای است که باعث انجام گناهان کبیره شده و سبب هلاکت انسان می‌شوند. چون بیشتر گناهان کبیره از **شهوت سخن گفتن و شهوت جنسی** بوجود می‌آید و کم کردن این دو شهوت باعث مصون ماندن از خطرها می‌شود .

[ج -] آمادگی برای انجام تمام عبادتها از چند جهت است، که کمترین آنها کم احتیاجی به تخلی و بدست آوردن غذا و کمتر بیمار شدن به بیماریهای گوناگون است - زیرا معده خانه بیماری و پرهیز سر هر دارویی است.

[انسان نمی‌تواند این فایده‌ها را بروشنی درک کند مخصوصا فایده اول را. تفکر در عمل مانند نتیجه است و غیر آن مانند مقدمات است چون فکر حرکت است و غیر فکر مقدمه و آمادگی برای حرکت . بهمین جهت درباره تفکر روایت شده است: «یک ساعت تفکر بهتر از هفتاد سال عبادت است .»

حال می‌فهمیم که چرا خداوند برای میهمانش گرسنگی را انتخاب کرده است. نعمتی بالاتر و بهتر از نعمت شناخت، نزدیکی و دیدار خداوند نیست و گرسنگی از راههای نزدیک رسیدن به آن است .

پس می‌بینی که روزه تکلیف نیست بلکه خداوند بوسیله آن تو را بزرگ داشته و بخاطر واجب نمودن آن بر ما منت دارد. و بهمین جهت شکر آن واجب است. و ارزش دعوت خداوند به روزه را در کتابش، در آیه روزه، می‌فهمی و اگر بدانی که این خطاب، دعوت تو به سرای پیوستن به خداست، از آن لذت برده، و می‌فهمی که علت واجب کردن آن کم خوردن و ضعیف کردن نیروهاست. **بهمین جهت حیفت می‌آید که حتی در شب نیز غذا بخوری.** و ممکن است علت‌های دیگر تشریح روزه را نیز درک کنی .

• درجات روزه

[۱ -] روزه عوام. این روزه با خودداری از مبطلات روزه که فقهاء در رساله‌های خود نوشته‌اند، تحقق می‌یابد.

[۲ -] روزه خواص. با انجام اموری که در روزه عوام گفتیم و جلوگیری اعضای بدن از مخالفت با خداوند، روزه خواص تحقق پیدا می‌کند.

[۳ -] روزه خواص خواص. این روزه با خودداری از امور حلال یا حرامی که انسان را از یاد خدا باز می‌دارد تحقق می‌یابد.

ولی از حیث نیت روزه نیز، روزه‌داران به چند نوع تقسیم می‌شوند:

[۱ -] عده‌ای برای غیر خدا روزه می‌گیرند، مثلاً بخاطر ترس از مردم، یا برای رسیدن به نفع آنان، یا فقط بخاطر این که عادت مسلمین است.

[۲ -] بعضی نیز در نیت خود موارد فوق را با ترس کمی از مجازات خدا و امید به پاداش آمیخته‌اند.

[۳ -] عده‌ای فقط بخاطر ترس از مجازات یا رسیدن به پاداش روزه می‌گیرند.

[۴ -] گروهی علاوه بر نیت رهایی از مجازات و رسیدن به پاداش با روزه خود قصد رسیدن به نزدیکی و رضایت الهی را دارند.

[۵ -] دسته‌ای فقط برای رسیدن به رضایت و نزدیکی به خداوند روزه می‌گیرند.

اولیای خدا در بعضی از حالتها و جلوه‌گر شدن نامهای خداوند بر آنان عملی را **فقط بخاطر شایستگی خداوند متعال و برای عبادت او انجام می‌داده و**

نیت نزدیک شدن به خدا و رضایت او را فراموشی می‌کرده‌اند، ولی نمی‌گوییم: پیامبران علیهم السلام همیشه در این حالت بوده‌اند چه رسد به این که دیگران همیشه، یا گاهی با این نیت عملی را انجام دهند. و من عمل بنیت شایستگی خداوند را، برتر از عمل بنیت رسیدن به همسایگی خداوند نمی‌دانم، باین جهت که ما بالاتر از عبادت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و امیر المؤمنین علیه السلام نداریم و از روایات معلوم می‌شود که بعضی یا بیشتر اعمال آنها فقط بخاطر بدست آوردن رضای خدا و نزدیکی به او بوده است.

چه اشکالی دارد گاهی اوقات ترس از مجازات نیز جزئی از نیت آنها باشد. برای کسی که از ترس مجازات خدا غش می‌کند، امکان ندارد یا خیلی مشکل است که این ترس در نیت او هیچ تأثیری نداشته باشد. به نظر می‌رسد حالت‌های پیامبران علیهم السلام و اولیای خدا حتی سرور آنان پیامبر ما صلی الله علیه و آله و سلم، مختلف بوده و علت آن اختلاف جلوه‌های اسم‌های خداوند متعال برای آنان بوده و خداوند به این طریق آنان را تربیت و درجات آنان را بالا برده و آنان را به خود نزدیکتر می‌نموده است.

اعمال مشترک ماه رمضان است

و آن بر چهار قسم است

قسم اول: اعمال هر شب و روز ماه رمضان

- اول : سید بن طاوس روایت کرده از حضرت امام جعفر صادق و امام موسی کاظم علیهما السلام که فرمودند: می‌گویی در ماه رمضان از اول تا به آخر آن بعد از هر فریضه :

اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي مَعَ بَيْتِكَ الْمَرَامِ فِي عَامِي هَذَا وَ فِي كُلِّ عَامٍ مَا أَبْقَيْتَنِي فِي يُسْرِ مَنَكَ وَ عَافِيَةٍ وَ سَعَةٍ رِزْقِي وَ لَا تُمَلِّني مِنْ تِلْكَ الْمَوَاقِفِ الْتَرِيمَةِ وَ الْمَشَاهِدِ الشَّرِيفَةِ وَ زِيَارَةِ قَبْرِ نَبِيِّكَ صَلَوَاتُكَ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ فِي جَمِيعِ مَوَاقِفِ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ فَكُنْ لِي اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِيمَا تَقْضِي وَ تَقْدِرُ مِنَ الْأَمْرِ الْمَمْتُونِ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ مِنَ الْقَصَائِ الدِّيِّ لَا يَرُدُّ وَ لَا يَبْدُلُ أَنْ تَكْتَبَنِي مِنْ مُجَاهِدِ بَيْتِكَ الْمَرَامِ الْمُبْرُورِ مَبْهُمِ الْمَشْكُورِ سَعِيهِمْ الْمَغْفُورِ ذُنُوبِهِمْ الْمُكَفَّرِ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَ اجْعَلْ فِيمَا تَقْضِي وَ تَقْدِرُ أَنْ تُطِيلَ عُمُرِي [فِي طَاعَتِكَ] وَ تُوسِّعَ عَلَيَّ رِزْقِي وَ تُؤَدِّيَ عَنِّي أَمَانَتِي وَ دِينِي آمِينَ رَبَّ الْعَالَمِينَ

و می‌خوانی عقب نمازهای فریضه:

يَا عَلِيُّ يَا عَظِيمُ يَا غَفُورُ يَا رَمِيمُ أَنْتَ الرَّبُّ الْعَظِيمُ الَّذِي لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ وَ هَذَا شَهْرُ عَظَمَتِهِ وَ كَرَمَتِهِ وَ شَرَفَتِهِ وَ فَضْلَتِهِ عَلَى الشُّهُورِ وَ هُوَ الشُّهُرُ الَّذِي فَرَضْتَ صِيَامَهُ عَلَيَّ وَ هُوَ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أَنْزَلْتَ فِيهِ الْقُرْآنَ هُدًى لِلنَّاسِ وَ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَ الْفُرْقَانَ وَ جَعَلْتَ فِيهِ كَيْلَةَ الْقَدْرِ وَ جَعَلْتَهَا قَدْرًا مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ فَيَا ذَا الْمَنِّ وَ لَا يُؤْمِنُ عَلَيْكَ مَنْ عَلَى بَفَاكَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ فِيمَنْ تَمُنُّ عَلَيْهِ وَ أَدْفَلِنِي الْمِنَّةَ بِرُحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

- دوم: و شیخ کفعمی در مصباح و بلد الامین و شیخ شهید در مجموعه خود از حضرت رسول صلی الله علیه و آله نقل کرده‌اند که آن حضرت فرمود: هر که این دعا را در ماه رمضان بعد از هر نماز واجبی بخواند حق تعالی بپارزد گناهان او را تا روز قیامت و دعا این است :

اللَّهُمَّ أَدْفِلْ عَلَيَّ أَهْلَ الْقُبُورِ السُّرُورِ اللَّهُمَّ أَعِنِّي كُلَّ فَاقِرٍ اللَّهُمَّ أَسْبِعْ كُلَّ جَائِعٍ اللَّهُمَّ أَحْسِ كُلَّ غُرْيَانٍ اللَّهُمَّ أَحْضِ دِينَ كُلِّ مَدِينٍ اللَّهُمَّ فَرِّجْ عَنِّي كُلَّ مَكْرُوبٍ اللَّهُمَّ رُدِّ كُلَّ غَرِيبٍ اللَّهُمَّ فَكِّ كُلَّ أَسِيرٍ اللَّهُمَّ أَمْلِجْ كُلَّ فَاسِدٍ مِنْ أُمُورِ الْمُسْلِمِينَ اللَّهُمَّ اشْفِ كُلَّ مَرِيضٍ اللَّهُمَّ سُدِّ فَقْرَنَا بِغِنَاكَ اللَّهُمَّ غَيِّرْ سَوْءَ هَالِنَا بِمُسْنِ هَالِكَ اللَّهُمَّ أَحْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَ أَعِنَّا مِنَ الْفَقْرِ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَ شَيْخِ كَلِينِي در کافی روایت کرده از ابو بصیر که :

- سوم: حضرت صادق علیه السلام در ماه رمضان دعای زیر که موسوم به دعای حج است که مستحب است خواندن آن در هر روز از ماه رمضان و در شب اول به طور خاص و در شبهای ماه رمضان بعد از مغرب:

اللَّهُمَّ إِنِّي بَكَ وَ مِنْكَ أَطْلُبُ حَاجَتِي وَ مَنْ طَلَبَ حَاجَةً إِلَى النَّاسِ فَإِنِّي لَا أَطْلُبُ حَاجَتِي إِلَّا مِنْكَ وَ مَدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ وَ أَسْأَلُكَ بِفَضْلِكَ وَ رِضْوَانِكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُخَمِّدٍ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ أَنْ تَجْعَلَ لِي فِي عَامِي هَذَا إِلَى بَيْتِكَ الْمَرَامَ سَبِيلًا مَجْمَعًا مَبْرُورَةً مُتَقَبَّلَةً رَاحِيَةً فَالِمَصَّةَ لَكَ تَقَرُّ بِهَا عَيْنِي وَ تَرَفَعُ بِهَا دَرَجَتِي وَ تَرَقُّبِي أَنْ أُغْضَبَ بِصِرِّي وَ أَنْ أَفْطَرَ فَرْجِي وَ أَنْ أَكْفَأَ بِهَا عَنْ جَمِيعِ مَكَارِمِكَ مَتَّى لَا يَكُونَ شَيْءٌ آتَرَ عِنْدِي مِنْ طَاعَتِكَ وَ فَسْخِيتِكَ وَ الصَّمَلِ بِمَا أُهْبِتَتْ وَ التَّرَكِي لِمَا كَرِهْتْ وَ نَهَيْتْ عَنْهُ وَ اجْعَلْ ذَلِكَ فِي يُسْرٍ وَ يَسَارٍ وَ عَافِيَةٍ وَ مَا أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيَّ وَ أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ وَفَاتِي قَتْلًا فِي سَبِيلِكَ تَمَّتْ رَايَةَ نَبِيِّكَ مَعَ أَوْلِيَانِكَ وَ أَسْأَلُكَ أَنْ تَقْتُلَ بِي أَعْدَاءَكَ وَ أَعْدَاءَ رَسُولِكَ وَ أَسْأَلُكَ أَنْ تُكْرِمَنِي بِبَهْوَانٍ مَنْ شِئْتَ مِنْ خَلْقِكَ وَ لَا تُهْنِي بِكَرَامَةٍ أَمَدٍ مِنْ أَوْلِيَانِكَ اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا مَسْنَبِي اللَّهُ مَا شَاءَ اللَّهُ

- چهارم: شیخ مفید در کتاب مقنعه روایت کرده از حضرت امام محمد تقی علیه السلام که: مستحب است آنکه بسیار بگویی در هر وقت از شب و روز ماه رمضان از اول ماه تا آخر یا ذَا الَّذِي كَانَ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ ثُمَّ هَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ ثُمَّ يَفْنَى كُلُّ شَيْءٍ يَا ذَا الَّذِي لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَ يَا ذَا الَّذِي لَيْسَ فِي السَّمَاوَاتِ الْعُلَى وَ لَا فِي الْأَرْضِينَ السُّفْلَى وَ لَا فَوْقَهُنَّ وَ لَا تَمْتَهُنَّ وَ لَا بَيْنَهُنَّ إِلَهٌ يُعْبَدُ غَيْرُهُ لَكَ الْوَمْدُ هَمْدًا لَا يَقْوَى عَلَيَّ إِهْمَانُهُ إِلَّا أَنْتَ فَصَلِّ عَلَيَّ مُخَمِّدٍ وَ آلِ مُخَمَّمٍ صَلَاةً لَا يَقْوَى عَلَيَّ إِهْمَانُهَا إِلَّا أَنْتَ

- پنجم: بدان که بهترین اعمال در شبها و روزهای ماه مبارک رمضان خواندن قرآن است و بسیار باید خواند چه آنکه قرآن در این ماه نازل شده است (و وارد شده که: هر چیزی را بهاری است و بهار قرآن ماه رمضان است) و در ماههای دیگر هر ماهی یک ختم سنت است و در ماه رمضان در هر سه یک ختم سنت است و اگر هر ختم قرآنی را ثوابش را به روح مقدس یکی از چهارده معصوم هدیه کند ثوابش مضاعف گردد و از روایتی ظاهر میشود که اجر چنین کسی آن است که با ایشان باشد در روز قیامت

- ششم: و در این ماه دعا و استغفار بسیار باید نموده واللهم صل علی محمد و آل محمد و لا إله إلا الله و الله اکبر بسیار باید گفت (و روایت شده که: جناب امام زین العابدین علیه السلام چون ماه رمضان داخل می‌شد تکلم نمی‌کرد مگر به دعاء و تسبیح و استغفار و تکبیر

- هفتم: اهتمام بسیار به عبادت و نافله‌های شب و روز

قسم دوم: اعمال شبهای ماه رمضان

و آن چند امر است

- اول: افطار است و مستحب است که بعد از نماز شام افطار کند مگر آنکه ضعف بر او غلبه کرده باشد یا جمعی منتظر او باشند
 - دوم: با چیز پاکیزه از حرام و شبهات افطار کند و بهتر آن است که به خرمای حلال افطار کند تا ثواب نمازش چهار صد برابر گردد و به خرما و آب و به رطب و به لبن و به حلوا و به نبات و به آب گرم به هر کدام که افطار کند نیز خوب است
 - سوم: خواندن دعاهای وقت افطار:
 - اللَّهُمَّ لَكَ صُومْتُ وَ عَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ وَ عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ تَا خُدا به او ثواب هر کسی را که در این روز روزه داشته عطا کند و یا دعای: اللَّهُمَّ رَبِّ النُّورِ الْعَظِيمِ را که سید و کفعمی روایت کرده‌اند بخواند فضیلت بسیار یابد
 - و همچنین روایت شده که: حضرت امیر المؤمنین علیه السلام هر گاه می‌خواست افطار کند می‌فرمود: بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ لَكَ صُومْنَا وَ عَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْنَا فَتَقَبَّلْ أَفْتَمَقَبَلَهُ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
 - چهارم: در لقمه اول بگوید بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا وَاسِعَ الْمَغْفِرَةِ اغْفِرْ لِي تَا خُدا او را بیامزد (و در خبر است که: در آخر هر روز از روزهای ماه رمضان خدا هزار هزار کس را از آتش جهنم آزاد می‌کند پس از حق تعالی بخواه که تو را یکی از آنها قرار دهد)
 - پنجم: در وقت افطار سوره قدر بخواند
 - ششم: در وقت افطار تصدق کند و افطار دهد روزه داران را اگر چه به چند دانه خرما یا شربتی آب باشد (و از حضرت رسول صلی الله علیه و آله مروی است که: کسی که افطار دهد روزه داری را از برای او خواهد بود مثل اجر آن روزه دار بدون آنکه از اجر او چیزی کم شود و هم از برای او خواهد بود مثل آن عمل نیکویی که بجا آورد آن افطار کننده به قوه آن طعام) و حضرت صادق علیه السلام فرمودند: هر مؤمنی که اطعام کند مؤمنی را لقمه‌ای در ماه رمضان بنویسد حق تعالی برای او اجر کسی که سی بنده مؤمن آزاد کرده باشد و از برای او باشد نزد حق تعالی یک دعای مستجاب)
 - هفتم: در هر شب خواندن هزار مرتبه اِنَّا أَنْزَلْنَاهُ نازل شده است
 - هشتم: در هر شب صد مرتبه حم دخان را بخواند اگر میسر شود
 - نهم: سید روایت کرده که: هر که این دعا را بخواند در هر شب ماه رمضان گناهان چهل سال او آمرزیده شود:
- اللَّهُمَّ رَبِّ شَهْرِ رَمَضَانَ الَّذِي أَنْزَلْتَ فِيهِ الْقُرْآنَ وَ افْتَرَضْتَ عَلَى عِبَادِكَ فِيهِ الصِّيَامَ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ ارْزُقْنِي مَعَ بَيْتِكَ الْمَرَامِ فِي عَامِي هَذَا وَ فِي كُلِّ عَامٍ وَ اغْفِرْ لِي تِلْكَ الذُّنُوبَ الْعِظَامَ فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُهَا غَيْرُكَ يَا رَحْمَانُ يَا عَلَامُ
- دهم: مستحب است در هر شب ماه رمضان دو رکعت نماز در هر رکعت حمد و توحید سه مرتبه و چون سلام داد بگوید سُبْحَانَ مَنْ هُوَ مَقِيطٌ لَا يَغْفُلُ سُبْحَانَ مَنْ هُوَ زَمِيمٌ لَا يَعْجَلُ سُبْحَانَ مَنْ هُوَ قَائِمٌ لَا يَسْنُوهُ سُبْحَانَ مَنْ هُوَ دَائِمٌ لَا يَلْهُوْهُ يَسْ بگوید تسبیحات اربع را هفت مرتبه پس بگوید سُبْحَانَكَ سُبْحَانَكَ يَا عَظِيمُ اغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الْعَظِيمَةَ پس ده مرتبه صلوات بفرستد بر پیغمبر و آل او علیهم السلام کسی که این دو رکعت نماز را بجا آورد حق تعالی از برای او هفتاد هزار گناه بیامزد

- یازدهم : هر شب دعای افتتاح را بخواند
- دوازدهم : هر شب بخواند **اللَّهُمَّ بِرَحْمَتِكَ فِي الْمَالِمِينَ قَادِفِلْنَا ...**
- سیزدهم : هر شب بخواند **اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ فِيمَا تَقْضِي وَ تَقْدُرُ مِنَ الْأَمْرِ الْمَمْتُونِ فِي الْأَمْرِ الْمَكِيمِ**
- چهاردهم: هر شب بخواند **أَعُوذُ بِمَلَالِ وَجْهِكَ الْكَرِيمِ أَنْ يَنْقُضِي عَنِّي شَهْرَ رَمَضَانَ أَوْ يَطْلُعَ الْفَجْرُ مِنْ لَيْلَتِي هَذِهِ وَ لَكَ قِبَلِي تَبِعَةٌ أَوْ ذَنْبٌ تُعَذِّبُنِي عَلَيْهِ**

- شانزدهم : هر که در هر شب از ماه رمضان سوره انا فتحنا در نماز مستحبی بخواند آن سال محفوظ بماند
- هفدهم : و بدانکه از اعمالی که در شبهای ماه رمضان مستحب است بجا آورده شود هزار رکعت نماز است به این گونه که در دهه اول و دهه دوم ماه رمضان در هر شبی بیست رکعت خوانده شود هر دو رکعت به یک سلام به این طریق که هشت رکعت آن را بعد از نماز مغرب بخواند و دوازده رکعت دیگر را بعد از نماز عشاء و در دهه آخر در هر شب سی رکعت بخواند باز هشت رکعت آن را بعد از نماز مغرب و بیست و دو رکعت دیگر را بعد از نماز عشاء و مجموع این نمازها هفتصد رکعت می شود و باقیمانده را که سیصد رکعت است در شبهای قدر بخواند یعنی شب نوزدهم صد رکعت و شب بیست و یکم صد رکعت و شب بیست و سوم صد رکعت

قسم سوم : اعمال سحرهای ماه مبارک رمضان

و آن چند امر است

- اول : سحری خوردن و ترک نکند سحری خوردن را اگر چه به یک دانه خرما یا زبون یا شربت آب باشد و بهترین سحرها سویق یعنی قاوت و خرما است (و وارد شده که: حق تعالی و ملائکه صلوات می فرستند بر آنها که استغفار می کنند در سحرها و سحور می خورند)
- دوم : سوره **إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ** در وقت سحور بخواند که هر که این سوره مبارکه را در وقت افطار کردن و سحری خوردن بخواند در ما بین این دو وقت ثواب کسی داشته باشد که در راه خدا در خون خود بغلطد
- سوم: بخواند دعای عظیم الشانی را که از حضرت امام رضا علیه السلام نقل شده که فرموده اند: این دعایی است که حضرت امام محمد باقر علیه السلام در سحرهای ماه رمضان می خوانند و معروف به دعای سحر است **اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ بَهَائِكَ بِأَبْهَاهُ ...**
- چهارم: در مصباح شیخ است که روایت کرده ابو حمزه ثمالی که: حضرت امام زین العابدین علیه السلام در ماه رمضان بیشتر از شب را نماز می کرد و چون سحر می شد دعایی می خواند، این دعا معروف به دعای ابو حمزه ثمالی است **إِلَهِي لَا تُؤَدِّبْنِي بِعُقُوبَتِكَ ...**
- پنجم : شیخ فرموده که در سحر این دعا را بخوان : **يَا عُدَّتِي فِي كُرْبَتِي ... يَا صَاهِبِي فِي شِدَّتِي**
- ششم : می خوانی این دعا را که مختصرترین دعاهای سحر است و در اقبال است :

يَا مَفْرَعِي عِنْدَ كُرْبَتِي وَ يَا غَوْثِي عِنْدَ شِدَّتِي إِلَيْكَ فَارْتَعْتُ وَ بَكَ اسْتَعْتَمْتُ وَ بَكَ لُدْتُ لَا إِلَهَ إِلَّا بِسُوءَاكَ وَ لَا أَطْلُبُ الْفَرَجَ إِلَّا مِنْكَ فَاعْتِنِي وَ فَرِّجْ عَنِّي يَا مَنْ يَقْبَلُ الْيَسِيرَ وَ يَعْفُو عَنِ الْكَثِيرِ أَقْبَلْ مِنِّي الْيَسِيرَ وَ اعْفُ عَنِّي الْكَثِيرَ إِنَّكَ أَنْتَ الضُّفُورُ الرَّمِيمُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيمَانًا تُبَاشِرُ بِهِ قَلْبِي وَ يَقِينًا مَتَى أَعْلَمَ أَنَّهُ لَنْ يُصِيبَنِي إِلَّا مَا كَتَبْتَ لِي وَ رَضِي مِنِّي الْعَيْشَ بِمَا قَسَمْتَ لِي يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ يَا عُدَّتِي فِي كُرْبَتِي وَ يَا صَاهِبِي فِي شِدَّتِي وَ يَا وَلِيَّ فِي نِعْمَتِي وَ يَا غَايَتِي فِي رَغْبَتِي أَنْتَ السَّاتِرُ عَوْرَتِي وَ الْآمِنُ رُوعَتِي وَ الْمُقِيلُ عَثْرَتِي فَاعْفُ لِي فَطِيبْتَنِي يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ .

